

บทวิเคราะห์ความตกลงทางการค้าในระดับภูมิภาค
ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา: ประโยชน์
และผลกระทบต่อระบบกฎหมายไทย

IP Provisions in Regional Trade Agreements: Impacts
and Implications on the Thai IP Framework

สุรวุธ กิจกุศล* และ ดร.ปาวริตร เลิศธรรมเทวี**

Suravudh Kijkusol and Dr.Pawarit Lertdhamtewe

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองอธิการบดีอาวุโสด้านสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

**ผู้อำนวยการหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ,

E-mail : p.lertdhamtewe@gmail.com

บทคัดย่อ

ประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาได้ถูกหยิบยกขึ้นมาอภิปรายในเวทีการเจรจาการค้าในระดับภูมิภาค และบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของพันธกรณีที่รัฐสมาชิกจะต้องปฏิบัติตาม โดยกรอบกติกาต่างๆ มีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ครอบคลุมยิ่งกว่าที่ระบุไว้ในข้อตกลงทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาขององค์การการค้าโลก บทความนี้ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารความตกลงทางการค้าในระดับภูมิภาคฉบับต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย โดยเฉพาะกรอบความตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก กรอบความตกลงพันธมิตรทางการค้าในระดับภูมิภาค ระหว่างรัฐสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศและอิทธิพลของระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของสหภาพยุโรป วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อหาแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะการเจรจาด้านทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในเวทีการค้าระหว่างประเทศ

คำสำคัญ : ทรัพย์สินทางปัญญา, ทริปส์-พลัส, ข้อตกลงทางการค้าระดับภูมิภาค

Abstract

Intellectual property (IP) remains a hotly debated topics within the discussion among regional trade negotiations at the present time. A number of regional trade agreements intend to include IP-related provisions as a package of trade obligations, presumably requiring a higher form of IP rights protection, as prescribed by the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights of the World Trade Organization. The general purpose of this article is to identify and illustrate various regional trade documents that are likely to have impacts on the Thai IP framework. Specifically, the article considers the Trans-Pacific Partnership (TPP), as well as the economic agreements

among 10 ASEAN Member States under the Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP), and the European Union's IP system. The specific objective of this article is to provide policy guidelines on trade-related IP negotiations.

Keywords: Intellectual Property, TRIPS-Plus, Regional Trade Agreements

บทนำ

การศึกษาประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ให้ความคุ้มครองสินค้าและบริการของไทยในตลาดต่างประเทศเพื่อวิเคราะห์ปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของไทยและประเมินมูลค่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบกฎหมายของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยและกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่อสินค้าและบริการย่อมขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายของแต่ละประเทศที่เข้าไปลงทุนซึ่งมีระบบกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลจากข้อตกลงทางการค้าที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (ข้อตกลงทริปส์) ขององค์การการค้าโลก (WTO) ทำให้ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของแต่ละประเทศทั่วโลกจึงมีความคล้ายคลึงกันตาม แต่อาจแตกต่างกันรายละเอียดขึ้นอยู่กับ การเข้าเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ ซึ่งมีมากมายหลายฉบับ (ดูตารางที่ 1 สรุปรายชื่อเอกสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศที่สำคัญและสถานะการเข้าร่วมเป็นภาคีของประเทศไทย)

บทความนี้จะกล่าวถึงประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในตลาดต่างประเทศ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ระบบกฎหมายและมาตรการที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในตลาดต่างประเทศ และศึกษาสถานะของไทยในเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามกรอบกติกาของข้อตกลงทริปส์ และในประเด็นเรื่องการเข้าเป็นสมาชิกความตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาในระดับระหว่างประเทศ ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์ระบบกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศคู่เจรจาที่สำคัญของไทย

วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามที่ปรากฏในกรอบกติกาทางการค้าในระดับภูมิภาคในฉบับต่างๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มที่สำคัญ ได้แก่ (1) กรอบกติกาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ (2) ประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามที่ปรากฏในกรอบเจรจาทางการค้าของกลุ่มประเทศสมาชิกความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership หรือ RCEP) 16 ประเทศ (3) ประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่มประเทศสมาชิกความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจในภูมิภาคแปซิฟิก (Trans-Pacific Strategic Economic Partnership Agreement หรือ TPP) 9 ประเทศ และ (4) และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามกฎหมายของสหภาพยุโรป (European Union) ตามที่ปรากฏใน Directives ต่างๆ (ดังตารางที่ 2) โดยจะนำผลการสังเคราะห์ที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการเจรจาต่อรองในประเด็นเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยต่อไป

ตารางที่ 1 : เอกสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศที่สำคัญและสถานะของประเทศไทย

รายชื่อกรอบความตกลง	จำนวนสมาชิก	ขอบเขตการคุ้มครอง	สถานะของประเทศไทย
1883 Paris Convention (P)	129	ทรัพย์สินอุตสาหกรรม อาทิ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และ สิ่งประดิษฐ์ทางภูมิศาสตร์	✓
1886 Berne Convention (B)	111	ลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมและ ศิลปกรรม	✓
1989 Madrid Protocol (M)	93	ระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าระหว่างประเทศ	กำลังเข้าเป็นภาคี
1952 Universal Copyrights (UCC)	57	คุ้มครองลิขสิทธิ์	ไม่ได้เป็นภาคี
1958 Lisbon Agreement (L)	17	คุ้มครองการใช้ชื่อเรียกแทน แหล่งกำเนิดของสินค้า	ไม่ได้เป็นภาคี

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559)

รายชื่อกรอบความตกลง	จำนวนสมาชิก	ขอบเขตการคุ้มครอง	สถานะของประเทศไทย
1961 Rome Convention (R)	47	คุ้มครองสิทธิข้างเคียงในระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ (สิทธินักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงและองค์กรแพร่เสียงและภาพ)	ไม่ได้เป็นภาคี
1961 UPOV Convention (UPOV)	72	สิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์และเมล็ดพันธุ์ (PBRs)	ไม่ได้เป็นภาคี
1967 WIPO Convention (WIPO)	188	สมาชิกร่องการทรัพย์สินทางปัญญาโลก	✓
1971 Geneva Convention (G)	52	คุ้มครองสิทธิของผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง	ไม่ได้เป็นภาคี
1989 Washington Treaty on ICT (W)	8	คุ้มครองการออกแบบผังภูมิวงจร	ไม่ได้เป็นภาคี

รายชื่อกรอบความตกลง	จำนวนสมาชิก	ขอบเขตการคุ้มครอง	สถานะของประเทศไทย
1994 WTO/ TRIPS Agreement (TRIPS)	160	ทรัพย์สินทางปัญญาทุกสาขา (ดูตารางที่ 4)	✓
1996 WIPO Copyright Treaty (WCT)	52	เกี่ยวกับการตรากฎหมายลิขสิทธิ์	ไม่ได้เป็นภาคี
1996 WIPO Performances and Phonograms Treaty (WPPT)	49	ลิขสิทธิ์ในงานแสดง	ไม่ได้เป็นภาคี
1999 Hague Agreement (H)	62	ระบบการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์	มีแผนเข้าเป็นภาคี
1977 Nice Agreement (N)	84	ระบบการจัดและจำแนกประเภทของสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ในการจดทะเบียนเครื่องหมาย	ไม่ได้เป็นภาคี
2001 Patent Cooperation Treaty (PCT)	148	ระบบการจดทะเบียนสิทธิบัตรในระดับระหว่างประเทศ	✓

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559)

รายชื่อกรอบความตกลง	จำนวนสมาชิก	ขอบเขตการคุ้มครอง	สถานะของประเทศไทย
1980 Budapest Treaty (BU)	79	ระบบการบันทึกเกี่ยวกับจุลชีพในการจดทะเบียนสิทธิบัตร	ไม่ได้เป็นภาคี
1994 Trademark Law Treaty (TLT)	33	ระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า	ไม่ได้เป็นภาคี
2006 Singapore Treaty (SLT)	38	ระบบการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า	ไม่ได้เป็นภาคี
1992 Convention on Biological Diversity (CBD)	194	กำหนดหลักเกณฑ์การเข้าถึงคุ้มครอง สงวนรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ ความหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น	✓

รายชื่อกรอบความตกลง	จำนวนสมาชิก	ขอบเขตการคุ้มครอง	สถานะของประเทศไทย
1974 Brussels Convention (BRUS)	37	กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองการแพร่ภาพแพร่เสียงโดยดาวเทียม	ไม่ได้เป็นภาคี
Trans-Pacific Partnership (TPP)	12	ข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรี	ไม่ได้เป็นภาคี
Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)	10 + 6		ไม่ได้เป็นภาคี (อยู่ระหว่างการเจรจา)
ASEAN	10	(เป็นไปตามพันธกรณี AEC Blueprint)	✓

ที่มา: WIPO Database

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559)

ตารางที่ 2 : สรุปการเป็นสมาชิกความตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญ

ประเทศ	1 WIPO	2 P	3 B	4 M	5 UCC	6 L	7 R	8 UPOV	9 G	10 W	11 TRIPS	12 WCT
ไทย	X	X	X	-	-	-	-	-	-	-	X	-
กัมพูชา	X	X	-	X	X	-	X	-	-	-	X	-
อินโดนีเซีย	X	X	X	-	-	-	-	-	-	-	X	-
พม่า	X	-	-	-	-	-	-	-	-	-	X	-
ฟิลิปปินส์	X	X	X	X	X	-	X		X	-	X	X
ลาว	X	X	-	-	-	-	-	-	-	-	X	-
เวียดนาม	X	X	X	X	-	-	-	X	X	-	X	-
บรูไน	X	-	X	-	-	-	-	-	-	-	X	-
มาเลเซีย	X	X	X	-	-	-	-	-	-	-	X	X
สิงคโปร์	X	X	X	X	-	-	X	X	-	-	X	X
ชิลี	X	X	X	-	X	-	X	X	X	-	X	X
เปรู	X	X	X	-	X	X	X	X	X	-	X	X

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2559)

ประเทศ	1 WIPO	2 P	3 B	4 M	5 UCC	6 L	7 R	8 UPOV	9 G	10 W	11 TRIPS	12 WCT
เม็กซิโก	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X
แคนาดา	X	X	X	-	X	-	X	X	X	-	X	X
ญี่ปุ่น	X	X	X	X	X	-	X	X	X	-	X	X
เกาหลีใต้	X	X	X	X	X	-	X	X	X	-	X	X
จีน	X	X	X	X	X	-	-	X	X	X	X	X
อินเดีย	X	X	X	X	X	-	X	-	X	X	X	-
ออสเตรเลีย	X	X	X	X	X	-	X	X	X	-	X	X
นิวซีแลนด์	X	X	X	X	X	-	-	X	X	-	X	-
สหภาพยุโรป	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	X	X

หมายเหตุ: เครื่องหมาย x แสดงการเป็นภาคีสันติสัญญาระหว่างประเทศฉบับต่างๆ

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเทศ	13 WPPT	14 H	15 N	16 PCT	17 BU	18 TLT	19 SLT	20 CBD	21 BRUS	22 RCEP	23 TPP	24 ASEAN
ไทย	-	-	-	X	-	-	-	X	-	อยู่ ระหว่าง เจรจา	-	X
กัมพูชา	-	-	-	-	-	-	-	X	-	X	-	X
อินโดนีเซีย	-	-	-	X	-	X	-	X	-	X	-	X
พม่า	-	-	-	-	-	-	-	X	-	X	-	X
ฟิลิปปินส์	X	-	-	X	X	-	-	X	-	X	-	X
ลาว	-	-	-	X	-	-	-	X	-	X	-	X
เวียดนาม	-	-	-	X	-	-	-	X	X	X	X	X
บรูไน	-	X	-	X	X	-	-	X	-	X	X	X
มาเลเซีย	X	-	X	X	-	-	-	X	-	X	X	X
สิงคโปร์	X	X	X	X	X	-	-	X	X	X	X	X
ชิลี	X	-	-	X	X	X	-	X	X	-	X	-
เปรู	X	-	-	X	X	X	-	X	X	-	X	-

ประเทศ	13 WPPT	14 H	15 N	16 PCT	17 BU	18 TLT	19 SLT	20 CBD	21 BRUS	22 RCEP	23 TPP	24 ASEAN
เม็กซิโก	X	-	X	X	X	X	X	X	X	-	X	-
แคนาดา	X	-	-	X	X	-	-	X	-	-	X	-
ญี่ปุ่น	X	X	X	X	X	X	-	X	-	X	-	-
เกาหลีใต้	X	X	X	X	X	X	-	X	X	X	-	-
จีน	X	-	X	X	X	X	X	X	-	X	-	-
อินเดีย	-	-	-	X	X	-	-	X	-	X	-	-
ออสเตรเลีย	X	-	X	X	X	X	X	X	X	X	-	-
นิวซีแลนด์	-	-	X	X	-	X	X	X	-	X	-	-
สหภาพยุโรป	X	X	X	X	X	X	X	X	X	-	-	-

หมายเหตุ: RCEP เป็นการเจรจาระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศกับ 6 ประเทศที่อาเซียนมีข้อตกลง FTAs ดังตาราง
ปัจจุบันยังไม่บรรลุข้อตกลง (ข้อมูลวันที่ 30 เมษายน 2558)

ข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญ

จากตารางข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีมากมายหลายฉบับ นักกฎหมายถือว่าข้อตกลงทรัพย์สินขององค์การการค้าโลก เป็นเอกสารฉบับที่สำคัญที่สุดที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งได้รวบรวมสาระสำคัญของสนธิสัญญาหลายๆ ฉบับไว้เป็นหมวดหมู่ในเอกสารฉบับเดียว ตั้งแต่ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ออกแบบผลิตภัณฑ์ ผังภูมิวงจรรวม คุ้มครองพันธุ์พืช สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และความลับทางการค้า และนอกเหนือจากข้อตกลงทรัพย์สินแล้ว ยังมีเอกสารอีกหลายฉบับที่สำคัญต่อการกำหนดโครงสร้างและระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของแต่ละประเทศ การศึกษากรอบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศจึงสามารถแบ่งกลุ่มการศึกษากรอบความตกลงต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

พิธีสารกรุงมาดริด (Madrid Protocol) เป็นหนึ่งในสองเอกสารสำคัญของระบบมาดริด (Madrid Systems) เอกสารอีกฉบับคือข้อตกลงกรุงมาดริดว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า เอกสารทั้งสองฉบับเป็นอนุสัญญาที่อยู่ภายใต้การควบคุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกตามกรอบพันธกรณีของอาเซียน กำหนดให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเฉพาะพิธีสารกรุงมาดริดเท่านั้นซึ่งเป็นระบบที่สามารถยื่นคำขอรับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในประเทศเดียว แต่สามารถขอรับการคุ้มครองได้ในหลายประเทศหากปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขครบถ้วน ปัจจุบันมีมากถึง 91 ประเทศที่เข้าเป็นภาคี และมีเพียง 4 ประเทศในอาเซียนที่เข้าเป็นภาคีพิธีสารกรุงมาดริด ได้แก่ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนาม และกัมพูชา

อนุสัญญากรุงเฮก (Hague Agreement) อนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยการจดทะเบียนออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ Hague Agreement มีลักษณะและกลไกการทำงานแบบเดียวกับ Madrid Protocol คือให้การคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์กับผู้ยื่นคำขอในประเทศที่ยื่นคำขอจดทะเบียนและประเทศอื่นที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวเพียงการยื่นจดทะเบียนเพียงครั้งเดียว ปัจจุบันอนุสัญญากรุงเฮกมีภาคี 62 ประเทศ โดยสิงคโปร์และบรูไนเป็นสมาชิกอาเซียนเพียงสองประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว ประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรี

ประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาได้กลายเป็นประเด็นสำคัญในเวทีการค้าระหว่างประเทศ และในปัจจุบันข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีที่กำลังเป็นประเด็นในปัจจุบัน คือ ข้อตกลงภายใต้ TPP และข้อตกลงภายใต้ RCEP ซึ่งบรรจุหลักการและบทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาไว้สรุปสาระได้ดังนี้

บทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ Trans-Pacific Partnership (TPP)

ข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีภายใต้ TPP เป็นความพยายามในการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ซึ่งในปัจจุบันมีประเทศที่เข้าร่วมเจรจากรอบความร่วมมือดังกล่าว 12 ประเทศ ได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย บรูไน แคนาดา ชิลี ญี่ปุ่น มาเลเซีย เม็กซิโก นิวซีแลนด์ เปรู สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และเวียดนาม และจากสมาชิก 12 ประเทศที่เข้าร่วมเจรจา TPP เป็นรัฐสมาชิกอาเซียนมากถึง 4 ประเทศ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา กรอบการเจรจาความตกลงภายใต้ TPP ยังมิได้ข้อสรุปใดๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะประเทศที่เข้าร่วมเจรจาตามกรอบความตกลงดังกล่าว มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในเรื่องของระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มที่สำคัญ คือกลุ่มที่มีแนวโน้มให้ขยายการคุ้มครอง

ทรัพย์สินทางปัญญาในประเด็นต่าง อาทิ การขยายระยะเวลาการคุ้มครองสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้า การขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรไปสู่สิ่งมีชีวิต กลุ่มประเทศดังกล่าวเป็นกลุ่มที่มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ กับกลุ่มประเทศที่อยู่ระหว่างการพัฒนาเทคโนโลยีซึ่งต้องอาศัยการต่อยอดองค์ความรู้ อย่างประเทศบรูไน ซิลิ มาเลเซีย เม็กซิโก และเวียดนาม อาจกล่าวได้ว่า การเจรจาในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้กรอบ TPP สามารถคาดการณ์ข้อสรุปได้ว่าข้อบทที่เกี่ยวข้องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ TPP จะมีบทกำหนดในลักษณะใด ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นจากระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศที่เข้าร่วมในการเจรจาเป็นสำคัญ อันจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบต่อไป

ประเด็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ RCEP

การเจรจาตามกรอบ RCEP มีลักษณะแบบเดียวกับกรอบการเจรจา TPP ที่กลุ่มประเทศอาเซียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับระหว่างประเทศ อันจะส่งผลต่อการกำหนดนโยบายด้วยทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของ RCEP ยังมีได้ข้อสรุป ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาในทำนองเดียวกันกับ TPP กล่าวคือ กลุ่มประเทศที่เข้าร่วมการเจรจามีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องระดับของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีทรัพย์สินทางปัญญาให้การคุ้มครอง ฉะนั้น การกำหนดข้อบทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ RCEP ยังอยู่ในระหว่างการเจรจาต่อรองระหว่างประเทศสมาชิก การศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามกรอบ RCEP จึงต้องใช้วิธีวิเคราะห์จากแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้น โดยวิเคราะห์ได้จากระบบกฎหมายภายในของประเทศที่เข้าร่วมเจรจา ดังจะได้กล่าวต่อไป

ประเด็นความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญาตามกรอบความตกลงของอาเซียน

ประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาของอาเซียนเกี่ยวข้องกับกรอบความตกลงของอาเซียนว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา (AFAIPC) โดยกรอบ AFAIPC ได้ยืนยันหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ปรากฏในข้อตกลงทริปส์ของ WTO และเป็นกฎเกณฑ์ในการกำหนดทิศทางการคุ้มครองและบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในระดับภูมิภาคอาเซียน โดยอาเซียนได้กำหนดแผนดำเนินการหลายฉบับ โดยอาเซียนมุ่งเน้นให้รัฐสมาชิกร่วมมือกันในเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ปัจจุบันรัฐสมาชิกอาเซียนยังคงมีความแตกต่างกันในเรื่องวิธีและกลไกการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศหนึ่งไม่ได้รับความคุ้มครองในประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน ด้วยเหตุดังกล่าวอาเซียนจึงมุ่งหวังที่จะให้มีระบบคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในระดับภูมิภาคเป็นระบบเดียวทั่วทั้งภูมิภาค โดยกำหนดวางกรอบไว้ให้ประเทศสมาชิกเข้าเป็นภาคีของพิธีสารกรุงมาดริดภายในปี 2015 ปัจจุบันมีเพียงฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เวียดนามและกัมพูชาที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว (Siew-Kuan Ng, p. 152) โดยประเทศไทยกำลังอยู่ระหว่างดำเนินการเข้าเป็นภาคีสมาชิกพิธีสารดังกล่าว

ประเด็นการจดทะเบียนสิทธิบัตร สำหรับประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิบัตร อาเซียนกำหนดให้รัฐสมาชิกเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาว่า ด้วยความร่วมมือทางด้านสิทธิบัตรภายในปี 2015 ซึ่งหมายถึงการปรับเปลี่ยนระเบียบปฏิบัติและโครงสร้างทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรของกฎหมายภายใน ปัจจุบันบรูไน กัมพูชา ลาวและพม่ายังมิได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ อาเซียนมุ่งหวังให้ รัฐสมาชิกอาเซียนเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยการจดทะเบียนออกแบบผลิตภัณฑ์ ในปี 2015 และในปัจจุบันมีประเทศสิงคโปร์และประเทศบรูไน เพียงสองประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว รัฐสมาชิกอาเซียนอื่นอาจต้องมีการศึกษาและทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องหากต้องการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาข้างต้น

การคุ้มครองลิขสิทธิ์ ในเรื่องลิขสิทธิ์ อาเซียนได้กำหนดแผนดำเนินงาน โดยมีเป้าหมาย 4 ด้านที่สำคัญได้แก่ (1) การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ในรัฐสมาชิก (2) แนวทางในการแก้ไขและบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ (3) กำหนดกรอบให้บรรดาสมาชิกจัดทำการศึกษาผลกระทบของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ รวมทั้งการพัฒนากฎหมายลิขสิทธิ์อาทิ การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในยุคดิจิทัล การคุ้มครองลิขสิทธิ์ภายใต้เขตการค้าเสรี (FTAs) และการคุ้มครองขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมโดยระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ และ (4) การให้ความรู้เรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์แก่สาธารณชน อย่างไรก็ตามอาเซียนมิได้กำหนดกรอบให้รัฐสมาชิกต้องปรับปรุงกฎหมายในเรื่องลิขสิทธิ์แต่ประการใด สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะกฎหมายลิขสิทธิ์ในรัฐสมาชิกอาเซียนมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน จึงทำให้มีระบบการคุ้มครองกฎหมายดังกล่าวที่ตกลึกและมีความก้าวหน้า ทันสมัยตามมาตรฐานสากลของข้อตกลงทริปส์

การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบกฎหมายของไทยกับต่างประเทศ

การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบระบบกฎหมายภายในในส่วนนี้จะศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยกับต่างประเทศที่กล่าวไว้ในตารางข้างต้น และจะศึกษาวิเคราะห์กลไกทางกฎหมายและความแตกต่างของระบบกฎหมายในแต่ละประเทศคู่ค้า เพื่อนำมาจัดทำข้อเสนอในการเจรจาการค้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของไทยกับต่างประเทศ โดยเฉพาะในเวทีการค้าภายใต้ TPP และ RCEP

ลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ให้การคุ้มครองงานสุนทรียภาพทุกประเภท อาทิ งานวรรณกรรม ศิลปกรรม งานภาพยนตร์และการบันเทิง งานของนักแสดง เป็นต้น เจื่อนไขการได้มาซึ่งการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในแต่ละประเทศทั้งของไทยและกลุ่มประเทศที่นำมาศึกษามีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะข้อกำหนดของข้อตกลงทริปส์ แห่งองค์การการค้าโลกที่วางกรอบกำหนดให้มาตรฐานกฎหมายลิขสิทธิ์ให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน และสอดคล้องกับอนุสัญญา

กรุงเบิร์นว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณากฎหมายภายในแต่ละฉบับของประเทศที่นำมาศึกษาโดยเปรียบเทียบกับของไทย จะพบว่ามี ความแตกต่างกันในรายละเอียด ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ตั้งแต่ เหตุผลทางการเมือง ความเป็นผู้นำในระดับภูมิภาค หรือสภาพของสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละรัฐ ทำให้กฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับ มรดกทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา มีรายละเอียดแตกต่างกัน และเป็น ประเด็นที่ส่งผลต่อการเจรจาข้อบทเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ TPP และ RCEP สรุปประเด็นเปรียบเทียบระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยกับต่างประเทศที่อาจ นำไปสู่ข้อเรียกร้องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตาม TPP และ RCEP ได้ดังนี้

การจดทะเบียนงานอันมีลิขสิทธิ์ การได้มาซึ่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในปัจจุบันสามารถแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง แนวทางแรก เป็นแบบพิธีการ และแนวทางที่สองเป็นแบบอัตโนมัติ กล่าวคือ

แบบพิธีการ (Formality Protection) ได้แก่ กฎหมายลิขสิทธิ์ในสมัยก่อน (พระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ ร.ศ.120 มาตรา 10 หรือในพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ.2475 มาตรา 22) ซึ่งการคุ้มครองจะต้องอาศัยการจดทะเบียนงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์ แนวทางนี้เป็นแนวทางตามแบบของกฎหมายลิขสิทธิ์ในสหรัฐอเมริกา

แบบอัตโนมัติ (Automatic Protection) เป็นแนวทางของไทยตั้งแต่ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention) และมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ.2474 ตลอดจนมีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ถึงปัจจุบัน และเป็นแนวทางแบบกฎหมายลิขสิทธิ์ในภาคพื้นยุโรป และแนวทางแบบกฎหมายลิขสิทธิ์สากล อย่างอนุสัญญากรุงเบิร์นและข้อตกลงทริปส์ (TRIPS Agreement) โดยผู้สร้างสรรค์จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายทันทีที่ได้สร้างสรรค์ ในปัจจุบัน กฎหมายลิขสิทธิ์ของหลายประเทศส่วนใหญ่ รวมทั้งประเทศไทยได้เดินตามแนวทางที่สองคือแบบคุ้มครองทันทีที่ได้สร้างสรรค์งานขึ้น ผลของการคุ้มครองตามแนวทางที่สอง แบบอัตโนมัติ

ในทางปฏิบัติ หลายประเทศจึงนิยมให้หน่วยงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาจดทะเบียนคุ้มครองลิขสิทธิ์ ดังที่ปรากฏในการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีหลายๆ ฉบับของสหภาพยุโรปกับประเทศอื่นๆ

การขยายระยะเวลาคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์บางประเภท ประเด็นที่สองที่อาจมีการเจรจายกได้ TPP และ RCEP คือการขยายระยะเวลาคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์เนื่องจากหลายประเทศดังกล่าวข้างต้นเป็นกลุ่มประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขัน ในผลิตภัณฑ์ที่มีลิขสิทธิ์สูง อาทิ สินค้าในกลุ่มผลิตภัณฑ์ซีดีสำหรับภาพยนตร์และรายการโทรทัศน์ต่างประเทศ งานสร้างสรรค์ของนักแสดงของหลายประเทศ อาทิ ญี่ปุ่น เกาหลี อินเดีย หรือยุโรป เป็นอุตสาหกรรมส่งออกสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ในปัจจุบันการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานดังกล่าวของกฎหมายไทย ให้การคุ้มครอง 50 ปีนับตั้งแต่วันที่ได้สร้างสรรค์ หรือมีการโฆษณาเป็นครั้งแรก ฉะนั้น จึงเป็นประเด็นที่อาจถูกเรียกร้องจากประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันที่สูงในอุตสาหกรรมบันเทิง มีกลไกของกฎหมายภายในที่ให้การคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์มากกว่ามาตรฐานขั้นต่ำภายใต้ข้อตกลงทริปส์ขององค์การการค้าโลกอยู่แล้ว กรณีนี้จึงอาจถูกหยิบยกเป็นประเด็นในการผลักดันที่จะให้งานอันมีลิขสิทธิ์ขยายระยะเวลาคุ้มครองมากกว่ามาตรฐานขั้นต่ำของข้อตกลงทริปส์ จากเดิม 50 ปี

การขยายการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไปสู่งานบางประเภท การขยายความคุ้มครองลิขสิทธิ์ไปสู่งานบางประเภทที่กฎหมายไทยมิได้ให้ความคุ้มครอง น่าจะเป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งในการเจรจาข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีภายใต้ TPP และ RCEP และส่งผลกระทบโดยตรงต่อกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย ในปัจจุบันกฎหมายลิขสิทธิ์ไทย มิให้ความคุ้มครองงานบางประเภท อาทิ งานออกแบบแฟชั่น (Fashion Designs) งานออกแบบการแสดง เช่น ท่าเต้น ซึ่งเป็นสินค้าที่หลายประเทศคู่ค้าภายใต้ TPP และ RCEP มีความสามารถในการแข่งขัน อาทิ ยุโรป ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เป็นต้น ประเด็นการขยายความคุ้มครองลิขสิทธิ์ไปสู่งานบางประเภท โดยเฉพาะงานเกี่ยวกับแฟชั่น และการกำกับกับการแสดงจึงน่าจะเป็นประเด็นสำคัญในการเจรจาตามกรอบ TPP และ RCEP

สิทธิบัตร สำหรับประเด็นการศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทยกับต่างประเทศที่น่าจะเป็นข้อเรียกร้องในการเจรจา TPP และ RCEP เกี่ยวข้องกับหลายประเด็นในเรื่องกฎหมายสิทธิบัตร อาทิ การขยายระยะเวลาการคุ้มครองสิทธิบัตร ประเด็นเกี่ยวกับการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร (Compulsory Licensing: CL) การคุ้มครองพันธุ์พืช และการขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต ซึ่งประเทศที่อาจหยิบยกประเด็นดังกล่าว ได้แก่ สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เกาหลีใต้และนิวซีแลนด์ เนื่องจากมีกฎหมายสิทธิบัตรที่มีระดับการคุ้มครองที่เข้มข้นมากกว่าของประเทศไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การขยายระยะเวลาคู่คุ้มครองสิทธิบัตร ประเด็นการขยายระยะเวลาคุ้มครองสิทธิบัตร เป็นประเด็นปัญหาสำคัญของการเจรจาต่อรองในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีตลอดมาที่หลายประเทศที่เป็นผู้นำด้านการผลิตสินค้าที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร พยายามที่จะขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรจากเดิมที่ 20 เป็น 25 ปีนับตั้งแต่วันที่ยื่นขอจดทะเบียนสิทธิบัตร โดยประเทศที่มีความพยายามดังกล่าว ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีนและออสเตรเลีย ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีนวัตกรรมสูงและเป็นกลุ่มประเทศที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเจรจา TPP และ RCEP สำหรับเหตุผลของการขอขยายระยะเวลาคุ้มครองสิทธิบัตร อาจเป็นเพราะสินค้าของกลุ่มประเทศดังกล่าว (Mitchell, Voon & Whittle, 2015, p 280) ต้องอาศัยปัจจัยทางด้านการเงินและการลงทุนที่สูง ตลอดจนใช้เวลาในการศึกษาค้นคว้าอย่างยาวนาน ฉะนั้น เพื่อเป็นการตอบแทนความพยายามของผู้คิดค้นสำหรับเวลาและเงินทุนที่เสียไปจึงมีความพยายามในการขยายระยะเวลาคุ้มครองสิทธิบัตรให้นานยิ่งขึ้น ประเด็นนี้จึงน่าจะกลายเป็นประเด็นสำคัญที่อาจเป็นข้อเรียกร้องในการเจรจาภายใต้ TPP และ RCEP เช่นกัน

มาตรการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร (Compulsory Licensing) ประเด็นเรื่องการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร (Compulsory Licensing) เป็นอีกหัวข้อที่น่าจะมีการร้องเรียกตามกรอบ TPP และ RCEP ให้ปรับปรุงในกฎหมายสิทธิบัตรภายในของแต่ละประเทศ โดยประเทศที่อาจสร้างข้อเรียกร้องดังกล่าว อาจจะเป็น ญี่ปุ่นและ

สหภาพยุโรป ซึ่งมีการผลิตสินค้าประเภทการรักษาโรคเป็นปริมาณมาก และเคยประสบปัญหาการถูกบังคับใช้มาตรการสิทธิเหนือสิทธิบัตรโดยรัฐบาลหลายประเทศในอาเซียน อาทิ ประเทศไทยและอินโดนีเซีย ด้วยเหตุนี้ประเทศดังกล่าวอาจจะอาศัยช่องทางการเจรจาจัดตั้งเขตการค้าเสรีภายใต้ TPP หรือ RCEP เป็นช่องทางในการกำหนดขอบเขตด้านทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องมาตรการใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตร ให้มีหลักเกณฑ์และรายละเอียดมากขึ้น ประเด็นการปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้มาตรการ CL ดังกล่าวจึงน่าจะเป็นข้อเรียกร้องอีกประการที่สำคัญภายใต้ TPP และ RCEP

ประเด็นการคุ้มครองพันธุ์พืช นอกเหนือจากประเด็นการขยายระยะเวลาคุ้มครองสิทธิบัตรข้างต้น ประเด็นที่น่าจะเป็นข้อเรียกร้องในการเจรจาภายใต้ TPP (Dutfield and Suthersanen, 2008, p 172) และ RCEP น่าจะเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพันธุ์พืชและการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่หรือ “อนุสัญญาอุพูพ” โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากประเทศที่ร่วมการเจรจา TPP และ RCEP จะพบว่ามีประเทศมากถึง 11 ประเทศที่เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาอุพูพดังกล่าว ประเด็นการเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาอุพูพจึงน่าจะเป็นประเด็นสำคัญในการเจรจาภายใต้ TPP และ RCEP

การขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิต การขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรสิ่งมีชีวิตเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1999 ภายหลังจากการจัดตั้ง WTO ได้เพียง 4 ปี ระหว่างประเทศสมาชิก และเป็นอีกประเด็นที่น่าสนใจที่อาจนำไปสู่ข้อเรียกร้องในการเจรจา TPP และ RCEP โดยมีหลายประเทศที่เข้าร่วมเจรจา TPP และ RCEP ที่มีระบบกฎหมายสิทธิบัตรภายในที่เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิบัตรกับสิ่งมีชีวิต อาทิ ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จีนและเกาหลีใต้ หรือประเทศที่เคยผ่านการเจรจาเขตการค้าเสรีกับสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกามาก่อน อย่างเวียดนาม กัมพูชา บรูไน เม็กซิโก เปรู และชิลี ที่ส่งผลให้ต้องมีการปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตรให้ขยายความคุ้มครองไปสู่สิ่งมีชีวิตด้วย และน่าจะเป็นอีกประเด็นที่สำคัญสำหรับประเทศไทย ในการเจรจาภายใต้ TPP และ RCEP

เครื่องหมายการค้า นอกเหนือจากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรของไทยกับต่างประเทศแล้ว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าเป็นกฎหมายอีกกลุ่มที่สำคัญในการเจรจาภายใต้ TPP และ RCEP ระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศ ในประเด็นการขยายการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าไปสู่เสียงและกลิ่น โดยในปัจจุบันที่เทคโนโลยีทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้สินค้าบางประเภทที่มี เสียงลักษณะเฉพาะ อาทิ แตรรถยนต์บางยี่ห้อ หรือเสียงของเครื่องดนตรี หรือสินค้าที่มีกลิ่นเฉพาะ อาจได้รับการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าได้ โดยประเทศที่ส่งเสริมและให้ความคุ้มครองเครื่องหมายการค้าสำหรับ “เสียง” และ “กลิ่น” ได้แก่ หลายประเทศที่เป็นคู่เจรจาภายใต้ TPP และ RCEP อย่างสหภาพยุโรป และญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าพระราชบัญญัติเครื่องหมายของไทยยังไม่คุ้มครองไปถึง เครื่องหมายการค้าสำหรับกลิ่น (smell mark) และเสียง (sound mark) ด้วยเหตุที่ว่ากลิ่น หรือเสียงไม่อาจใช้จำแนกประเภทสินค้าหรือบริการได้ จึงไม่อยู่ในจำกัดความของคำนิยาม เครื่องหมายที่สามารถจดทะเบียนได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ประเด็นเกี่ยวกับการขยายการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าไปสู่เสียง และกลิ่นจึงน่าจะเป็นประเด็นที่สำคัญที่อาจถูกหยิบยกเป็นข้อเรียกร้องในการเจรจาระหว่างไทยกับต่างประเทศภายใต้ TPP และ RCEP ได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะแนวทางในการเจรจาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในเวทีการค้าเสรี

การศึกษาวិเคราะห์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ โดยเฉพาะสหภาพยุโรป และกลุ่มประเทศ TPP และ RCEP มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการจัดทำข้อเสนอแนะการเจรจาด้านทรัพย์สินทางปัญญาของไทยในเวทีการค้าภายใต้ TPP และ RCEP และข้อถกเถียงทางการค้าระหว่างไทยกับสหภาพยุโรป และจากการวิเคราะห์ข้างต้น พบว่าประเด็นที่อาจถูกหยิบยกเป็นข้อเรียกร้องในการเจรจาภายใต้ TPP และ RCEP จะเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทย และบาง

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559)

ประเด็นยังอาจส่งผลในด้านลบต่อประเทศไทย อาทิ การขยายระยะเวลาคุ้มครองสิทธิบัตรเป็น 25 ปี ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการผูกขาดในทางการค้าเป็นระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น หรือการขยายความคุ้มครองสิทธิบัตรสู่สิ่งมีชีวิต ซึ่งระดับการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมของประเทศไทยยังอยู่ในระดับพื้นฐาน ฉะนั้น ข้อเสนอแนะแนวทางในการเจรจาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในเวทีการค้าเสรีของไทย จึงให้ความสำคัญกับประเด็นที่ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความคุ้มครองในระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา สรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 : สรุปข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทยในการเจรจา

ประเด็นเรียกร้อง	ข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย
การขยายระยะเวลาคุ้มครองลิขสิทธิ์	ไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย <u>ข้อเสนอแนะ:</u> ระยะเวลาการคุ้มครองลิขสิทธิ์จำกัดไว้ที่ 50 ปี เนื่องจากเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ข้อตกลงทริปส์กำหนด
ข้อกำหนดให้ลิขสิทธิ์ต้องจดทะเบียน	✓
การขยายการคุ้มครองลิขสิทธิ์ สู่งานแฟชั่น และการกำกับการแสดง (งานบันเทิง)	✓
การขยายระยะเวลาคุ้มครองสิทธิบัตรเป็น 25 ปี	ไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย <u>ข้อเสนอแนะ:</u> ประเทศไทยมีพันธกรณีภายใต้ข้อตกลงทริปส์ในเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรที่ 20 ปี การขยายระยะเวลาคุ้มครองสิทธิบัตรเป็น 25 ปี จึงเกินขอบเขตพันธกรณีที่ประเทศไทยมีภายใต้ WTO
การกำหนดหลักเกณฑ์การเข้ามาตรการ CL	ไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย <u>ข้อเสนอแนะ:</u> กำหนดให้เป็นไปตาม TRIPS และ Doha Declaration เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความสะดวกสบายของสังคม

วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2559)

การขยายการคุ้มครองสิทธิบัตรสำหรับสิ่งมีชีวิต	ไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยเพราะเป็นประเด็นที่ขัดต่อหลักศีลธรรมของประชาชน
การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาพอฟ	ไม่เหมาะสมสำหรับไทยเนื่องจาก TRIPS มิได้กำหนดให้ปฏิบัติตามยูพอฟในเรื่องการคุ้มครองพันธุ์พืช
การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าสำหรับ สิ่ง และ กลิ่น	✓
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับประเทศไทย	
การเปิดเผยแหล่งที่มา (Disclosure of Origin) ในระบบกฎหมายสิทธิบัตร เพื่อป้องกันปัญหาการขโมยภูมิปัญญา และ ทรัพยากรชีวภาพ	
การขยายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สู่สินค้าทุกประเภท นอกเหนือจากไวน์และสุรา	

เอกสารอ้างอิง

- ปวีตร เลิศธรรมเทวี และ อัศววัฒน์ เลาว์ณยศศิริ. 2557. ผลกระทบต่อกระบวนการกฎหมายจากการเข้าเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทย. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**, 12(3), 21.
- Basso, M., and Beas Rodrigues Jr., E.. 2007. Free Trade Agreements, UPOV and Plant Varieties. In C. Health and A. Kamperman Sanders (Eds) . **Intellectual Property and Free Trade Agreements** (p. 171). Oxford: Hart Publishing.
- Dutfield, G., and Suthersanen, U. 2008. **Global Intellectual Property Law**. Cheltenham: Edward Elgar
- Lertdhamtewe. P. 2014. The Protection of Geographical Indications in Thailand. **Journal of World Intellectual Property**, 17(3), 114.
- Lertdhamtewe. P. 2013. Asian approaches to international law: focusing on plant protection issues. **Journal of Intellectual Property Law and Practice**, 8(5), 338.
- Mitchell, A., Voon, T, and Whittle, D. 2015. Public Health and the Trans-Pacific Partnership Agreement. **Asian Journal of International Law**, 5(2), 279.
- Ng, E.S. (2013). ASEAN IP Harmonization: Striking the Delicate Balance. **Pace International Law Review**, 25(1), 129.